

unicef
för varje barn

MOT ETT BARNVÄNLIGT LANDSKAP

Till läsaren

Denna anvisning är avsedd för landskapen som i fortsättningen ansvarar för att anordna social- och hälsotjänsterna¹.

Anvisningen omfattar tillvägagångssätt för förvaltning och beslutsfattande som landskapen kan utnyttja för att se till att deras egen verksamhet uppfyller FN:s konvention om barnets rättigheter – och ger barn ett bra liv. Eftersom tillvägagångssätten och tillämpningen av dem kan se olika ut i olika landskap, innehåller denna anvisning även frågor och aspekter som hjälper till när man ska fundera och leta efter lösningar i enskilda landskap.

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter är alla under 18 år barn. Ofta är det viktigt att titta på till exempel små barn, skolbarn och studerande på andra stadiet separat, eller att prata om till exempel barn och unga. I den här anvisningen avser barn alla under 18 år, även när unga inte nämns separat.

Anvisningen lämpar sig som underlag i till exempel LAPE-akademiernas² verksamhet och i beredningen av landskapsstrategier. Anvisningen kan också utnyttjas när man planerar och genomför utbildningar för förtroendevalda och beredande tjänstemän.

I slutet finns även ett avsnitt med ytterligare information. Där har materialet som använts som källa eller annat material med temat barnvänlig verksamhetskultur samlats under varje underrubrik.

Finlands UNICEF har framställt anvisningen som en del av pilotprojektet Ett barnvänligt landskap (1.9.2017–30.6.2018) som hör till Programmet för utveckling av barn- och familjetjänster (LAPE). I pilotprojektet deltog de blivande landskapen Södra Karelen, Mellersta Österbotten, Norra Österbotten, Päijänne-Tavastland, Nyland och Egentliga Finland samt Institutet för hälsa och välfärd (THL).

UNICEF tackar alla som har deltagit i pilotprojektet och andra som har gett kommentarer, exempel eller tips medan den här anvisningen utarbetades.

www.unicef.fi/lastenmaakunta (på finska)

¹ Projektet Ett barnvänligt landskap avslutades den 30 juni 2018, innan lagarna om reformen godkändes i riksdagen. När det i anvisningen hänvisas till dessa lagar, avses utkastet till dem.

² Mer om LAPE-akademierna https://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/ministerit-saarikko-ja-grahn-laasonen-kehottavat-kuntia-ja-maakuntia-yhteistyohon-lapsiasioissa?_101_INSTANCE_xPMJRydp0yJz_languageld=sv_SE (på finska)

Innehåll

Vision: I ett barnvänligt landskap.....	4
Förord: Mot ett barnvänligt landskap.....	5
1. Första steget är en barnvänlig landskapsstrategi.....	7
2. För alla barn, för olika slags familjer.....	10
3. Gemensamma mål, konsekventa åtgärder.....	13
4. Alla barn och unga har möjlighet att delta och påverka.....	17
5. Barns och ungas rättsmedel är åtkomliga och effektiva.....	20
Läs mer.....	23

Vision

I ett barnvänligt landskap...

- Barn behandlas jämlikt som invånare i landskapet och dess kommuner. De inkluderas när tjänster planeras, utvärderas och utvecklas. Alla barn tryggas likvärdiga möjligheter att delta.
- FN:s konvention om barnets rättigheter är rättesnöre för barn-, ungdoms- och familjepolitiken. I landskapets beslutsfattande utnyttjas barns och ungas kunskande om sin egen vardag och det bedöms vilka konsekvenser besluten har för barn. Barnets rätt till en tillräcklig del av samhällets resurser syns i landskapets budget.
- Både barn och vuxna informeras om barnets rättigheter. Barn och unga uppmuntras att agera i medborgarsamhället och de upplever att de är viktiga medlemmar i sin närmiljö.

Mot barnvänliga landskap

Barn är inte vilken ålders- eller befolkningsgrupp som helst. I barndomen skapas förutsättningar för att alla ska kunna växa upp till sin fulla potential både som individer och som medlemmar i samhället.

På grund av sin ålder och utvecklingsnivå är barn beroende av vuxnas omvårdnad. Barn är också omyndiga. Under 18-åringar kan till exempel inte rösta för att påverka lagstiftning som ändå på många sätt formar deras liv. Dessutom är barndomen ett känsligt utvecklingsskede: i barndomen skapas förutsättningarna för ett bra liv. Därför är det både en etisk skyldighet och en förutsättning för samhällets kontinuitet att barnperspektivet beaktas i beslutsfattandet.

Den offentliga förvaltningen i Finland har varit väldigt decentraliserad redan före landskapsreformen. Efter reformen är det antingen kommunen eller landskapet som ansvarar för tjänster som är viktiga för barn och familjer. Hur ser man efter reformen till att alla som arbetar med barn och unga främjar barns och ungas välfärd och att deras rättigheter uppfylls? Och hur tryggar man i planeringen av verksamhet tillvägagångssätt som motsvarar barnets rättigheter oberoende av förvaltningens nivå eller tjänsteproducent? Hurdan gemensam strategi kan man använda för att övervinna utmaningar i gränssnittet?

Det är viktigt att inse att ingen instans ensam kan ansvara för att uppfylla barnets rättigheter – varken föräldrarna eller någon enskild sektor eller förvaltningsnivå. Förutom att alla identifierar skyldigheterna i konventionen om barnets rättigheter i sitt eget arbete, ska man identifiera sin plats som en del av helheten – vilken roll har jag i att varje barns rätt till ett bra liv och en bra uppväxt tryggas.

FN:s konvention om barnets rättigheter är en globalt delad uppfattning om vad som krävs för att barn ska ha ett bra liv och växa upp till medlemmar i samhället. I Finland gäller konventionen om barnets rättigheter som lag. Konventionen finns för att varje barn oavsett sin egen eller föräldrarnas bakgrund eller egenskaper ska ha både en bra barndom och en möjlighet att växa till sin fulla potential.

För att varje barns rättigheter ska uppfyllas behövs förutom lagstiftning barnvänlig förvaltning och beslutsfattande på alla förvaltningsnivåer: i statsförvaltningen, kommunerna och landskapen. Barnvänlig förvaltning handlar i hög grad om principer om god förvaltning och beslutsfattande som grundar sig på kunskap. I landskapen används den för att säkerställa att kommunernas och landskapens verksamhet som

en genomgående helhet främjar uppfyllandet av barns rättigheter. Genom barnvänlig förvaltning och barnvänligt beslutsfattande tryggas tjänster som stärker barnets rättigheter.

Landskapen är sinsemellan olika såväl till sin storlek, sin befolkningsstruktur, sina avstånd och sin kommunstruktur, som till hur regionerna tidigare har samarbetat inom tjänster för barn och familjer. På grund av att förhållandena varierar behövs ofta lösningar som är specifika för landskapen – en storlek passar inte alltid alla.

Syftet med den här anvisningen är först och främst att hjälpa landskapen identifiera vilka faktorer som är särskilt viktiga ur barnrättsperspektiv när landskapets förvaltning och beslutsfattningskultur byggs upp. För det andra är målet att hjälpa till att fundera på hurdana lösningar som på bästa sätt stöder barnrättsbaserad, barnvänlig förvaltning och beslutsfattande just i det egna landskapet – och därmed bra uppväxt och ett bra liv för alla barn.

Ira Custódio

Expert

Finlands UNICEF rf

1. Första steget är en barnvänlig landskapsstrategi

RUTA 1

- Förvaltning och beslutsfattande i frågor som gäller barn styrs av FN:s konvention om barnets rättigheter. Utgångspunkten när tjänster planeras, utvärderas och utvecklas är jämlikhet. När beslut bereds bedömer man konsekvenserna för barns och familjers välfärd.
- I strategin beaktas och samordnas landskapets social- och hälsovårdstjänster och kommunernas bildningstjänster.
- Landskapet och kommunerna granskar barn- och familjetjänsternas kostnader som en helhet. Det här kallas barnbudgetering.
- Barnrättsbaserade tillvägagångssätt ingår i servicelöftet och upphandlingsavtalen så att de förpliktar alla serviceproducenter.
- Samarbetet med medborgarorganisationer och andra aktörer inom tredje sektorn (t.ex. församlingar) för att främja barns och familjers välfärd och rättigheter förs in i strategin.

Strategin är utgångspunkten. Värdediskussionen utgår uttryckligen från barnets rättigheter. En gemensam grund byggs upp innan man kan övergå till praktiska saker.

[Kommentar från arbetet i LAPE-lärandenätverket, 2017]

I landskapsstrategin fattar landskapsfullmäktige beslut om de långsiktiga målen för landskapets verksamhet och ekonomi samt om de strategiska riktlinjerna för att anordna och producera tjänster. Landskapsstrategin är därmed ett sätt att säkerställa att barnrättsperspektivet beaktas i all beslutsfattning och allt anordnande av tjänster i

landskapet. Det här förutsätter att landskapsstrategin identifierar och utser verksamhetssätt och -principer för en barnvänlig förvaltning.

Enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård är det landskapet som ansvarar för att samordna tjänsteproducenternas verksamhet. Eftersom två olika anordnare kommer att ha ansvar för de tjänster som är viktiga för barn och familjer efter landskapsreformen, är den här uppgiften av särskilt stor betydelse ur barnrättsperspektiv. Landskapsstrategin och den servicestrategi som ingår i den är ett verktyg för att samordna tjänster. Landskapet kan också ställa krav på producenten för att främja samordnandet av tjänster för barn och familjer.

Det är viktigt att alla serviceproducenter förpliktas av de barnrättsbaserade verksamhetssätten. Landskapet kan som den som ordnar tjänsterna ställa etiska krav på upphandlingarna och därmed kräva att producenterna exempelvis främjar jämlikhet.

I BEREDNINGEN AV LANDSKAPSSTRATEGIN är det skäl att bekanta sig med utredningen Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi (ung. Gör gränssnitt till en gemensam möjlighet) som utarbetades som en del av LAPE-programmet. Det viktigaste budskapet från dem som gjorde utredningen är att det inte går att se till att gränssnitten fungerar med en enda lösning, utan flera likriktade åtgärder behövs på olika nivåer inom förvaltningen.

UTREDNINGSPERSONERNA GJORDE sammanlagt 39 olika presentationer som har delats in i fyra olika grupper: 1. Propositioner om strukturer och anvisningar för ledarskap; 2. Information och innovationer; 3. Propositioner om kunskande; och 4. Propositioner om utveckling av tjänster. Dessutom omfattar utredningen praktiska exempel från gränssnitten (t.ex. Uleåborgs stads modell för uppföljning av kostnaderna för barn).

ATT FUNDERA PÅ I LANDSKAPET

- Har landskapet identifierat landskapsstrategins betydelse för att trygga barnets rättigheter och för att främja barnvänlig förvaltning och beslutsfattandets verksamhetssätt?
- Har barnets rättigheter och barns, ungas och familjers perspektiv redan beaktats i landskapsstrategin? Hur?
- Hur syns barns rättigheter i landskapets servicelöfte?

- Hur kan perspektiven i ruta 1 inkluderas i landskapsstrategin och därigenom i andra dokument som styr landskapets verksamhet?
- Hur samarbetar landskapet med de kommunala tjänster som ordnar tjänster för barn och unga (t.ex. småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen, andra stadiet, ungdomsarbetet, kulturen)?
- Hur tryggar man att målsättningarna i landskapets strategiarbete samordnas med kommunernas målsättningar?
- Hurdan utbildning om barnets rättigheter och barnvänlig förvaltning är det skäl att ordna för exempelvis förtroendevalda och tjänstemän?

2. För alla barn, för olika slags familjer

RUTA 2

- Landskapet samlar in uppgifter om levnadsförhållandena för olika barngrupper och olika slags familjer.
- Mångfalden av barn och unga och variationen av familjer är utgångspunkten för planeringen, utvärderingen och utvecklingen av tjänster.

När målet är att uppfylla varje barns rättigheter, ska man särskilt fästa uppmärksamhet vid barn eller barngrupper vars rättigheter inte uppfylls eller vars rättigheter är äventyrade. Man måste fundera på hur verksamheten och tjänsterna kan utvecklas så att alla barn har lika möjligheter till ett bra liv och en bra uppväxt. Målet styr alltså planeringen, utvärderingen, resursfördelningen och utvecklingen.

För att barnens mångfald och variationen i familjerna kan beaktas när tjänsterna utvecklas, måste man samla in information om vilka slags barn och familjer som bor i regionen och vilka behov de har. Informationen finns delvis i olika register. Dessutom kan man utnyttja bland annat sakkunskap, erfarenheter och material från exempelvis barn- och familjeorganisationer.

Det är bra om till exempel 90 procent av barnen mår bra – då har mycket gjorts rätt. Det är viktigt att identifiera vad som har lyckats. Samtidigt måste man dock utreda vart de resterande tio procenten hör och av vilka anledningar de inte omfattas av välfärden. Efter det ska mål sättas upp och åtgärder väljas ut för att få med de här tio procenten. För det ändamålet måste man samla information om välfärden i olika barngrupper.

Landskapet kan främja jämlikhet först och främst genom att utgå ifrån mångfalden av barn och unga och variationen av familjer när de planerar nya tjänster och utvecklar gamla. Det här innebär att man identifierar att olika barn, unga och familjer kan ha olika behov av stöd och tjänster. Det är särskilt viktigt att identifiera barn som på olika

sätt är i en sårbar ställning, såsom handikappade barn, barn som är placerade utom hemmet och barn som hör till olika etniska minoriteter. Familjeformen kan också inverka på servicebehovet eller på vilka saker det kan vara bra att observera när man har att göra med familjen. Nätverket Monimuotoiset perheet har sammanställt information och perspektiv på olika familjeformer (till exempel adoptionsfamiljer, familjer med två kulturer och familjer med en förälder). Det är viktigt att notera att konventionen om barnets rättigheter förbjuder diskriminering av barn men också föräldrar eller andra vårdnadshavare på grund av deras egenskaper.

Jämlikhetsperspektivet ska också noteras och beaktas när man utnyttjar regelbunden uppföljningsinformation. Till exempel kan resultaten från enkäten Hälsa i skolan och i fortsättningen även uppföljningen Barns hälsa, välfärd och service (LTH) i fortsättningen också granskas enligt bakgrundsfaktorer, till exempel familjebakgrund, härkomst eller funktionshinder.

Konventionen om barns rättigheter omfattar förutom förbud mot diskriminering även en skyldighet att aktivt främja jämlikhet. Det här kan ibland innebära positiv särbehandling. Ett exempel på positiv särbehandling är att allokera tilläggsresurser till skolor i områden med sämre socioekonomisk ställning. Förutom konventionen om barnets rättigheter förpliktar även diskrimineringslagen och jämställdhetslagen myndigheter att bedöma och främja likabehandling och jämställdhet i all sin verksamhet.

ADOPTIOPERHEET

KAHDEN KULTTUURIN PERHEET

SIJAISSPERHEET

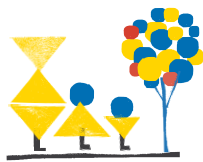
LAPSIKUOLEMAPERHEET

YHDEN VANHEMMAN PERHEET

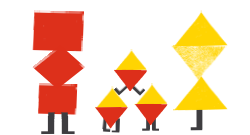
UUSPERHEET

LESKIPERHEET

LAPSETTOMAT PERHEET

KAKSOS- JA KOLMOSPERHEET

SATEENKAARIPERHEET

Resultaten av enkäten Hälsa i skolan (2017) visar bland annat följande:

- Barn och unga som är placerade utom hemmet upplever oftare mobbning och våld än barn som bor med sina föräldrar.
- Regnbågsunga upplever sig ha sämre hälsa än heterosexuella unga, och ångestsymtom är mångfaldigt vanligare hos dem än hos heterosexuella. Funktionshindrade unga upplever att de får mindre stöd och hjälp för sitt välmående än andra från studenthälsovården.
- Unga födda utomlands, i synnerhet pojkar, uppger oftare än andra att de inte har en enda nära vän.
- Enkäten Hälsa i skolan visar också att det finns ett behov av att jämföra olika diskrimineringsgrunder: till exempel kommer funktionshindrade unga ofta från familjer med utländsk härkomst eller från familjer vars ekonomiska situation upplevs dålig.

ATT FUNDERA PÅ I LANDSKAPET

- Har mångfalden av barn och variationen i familjerna beaktats i landskapsstrategin och servicelöftet? Hur?
- Vad vet man om barnen och familjerna i regionen och deras levnadsförhållanden utifrån myndighetsuppgifter och regelbundna uppföljningar? Hur identifierar man informationsluckor?
- Hur identifierar man grupper av barn och unga som är i sårbar ställning?
- Hur ser landskapet ut i ljuset av resultaten av enkäten Hälsa i skolan för olika barngrupper? Hur ser det ut för olika kommuner?
- Vilka utbildningsbehov kan identifieras för personalen (t.ex. när det gäller att bemöta olika slags familjer)?
- Hur kan landskapet främja jämlikhet i samarbetet mellan organisationer i sin region eller på nationell nivå?

3. Gemensamma mål, konsekventa åtgärder

RUTA 3

- Utifrån landskapsstrategin utarbetas en barnrättsbaserad, sektorsövergripande mål- och åtgärdsplan (kan ingå i landskapets välfärdsprogram).
- Genom att bedöma konsekvenserna för barn säkerställer man att barnets rättigheter uppfylls och att beslut och åtgärder konsekvent följer målen i strategin och välfärdsprogrammet.
- Med hjälp av barnbudgetering säkerställer man att resurserna används rättvist och effektivt. Första steget i barnbudgetering är att utveckla och införa en barncentrerad budgetanalys.
- Genom att informera och utbilda om barnets rättigheter säkerställer man att förtroendevalda, tjänstemän och de som arbetar med barn och familjer förstår skyldigheterna de har i sin uppgift när det gäller barnets rättigheter.
- Regelbunden uppföljning av uppfyllandet av barns och barngruppers rättigheter utnyttjas när tjänster utvärderas och utvecklas.

I ett barnvänligt landskap styrs valen inom barn- och familjepolitiken av konventionen om barnets rättigheter. Då behövs information om hur barns och barngruppers rättigheter uppfylls för att sätta upp mål (och följa upp att de uppfylls). Eftersom konventionen om barnets rättigheter gäller verksamheten i flera olika sektorer, ska barns och familjers välfärd granskas som en helhet, över gränssnittens gränser.

Gemensamma mål som förpliktar alla aktörer ska skrivas in i de dokument som styr landskapets verksamhet. Då går det att säkerställa att barnets bästa beaktas som en helhet i beslutsfattandet på det sätt som konventionen om barnets rättigheter förutsätter, och inte till exempel bara beslut som rör enstaka tjänster.

Koordineringen av ärenden som gäller barn kan lösas på olika sätt i landskapet. I rapporten Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi presenteras till exempel LAPE-samarbetsgrupper i landskapen, LAPE-samarbetsavtal mellan landskapet och kommunerna, landskapets gemensamma välfärdsplan för barn och unga samt en separat del för barn och unga i landskapets välfärdsberättelse som delar av lösningen.

Förhandsbedömning och uppföljning av konsekvenser för barn är ett sätt att se till att besluten faktiskt konsekvent går mot de mål som satts upp. I bedömningen av konsekvenserna för barn granskar man hur något beslut inverkar på barns välfärd och uppfyllandet av barnets rättigheter. När konsekvenserna bedöms utnyttjas såväl myndighets- och forskningsuppgifter som barns och föräldrars erfarenheter.

Med hjälp av barnbudgetering kan man säkerställa att resursfördelningen är konsekvent och att anslagen till barn och familjer är både tillräckliga och att de används rättvist och så bra som möjligt. I barnbudgeteringen tar man upp fördelningen av kostnaderna på de tjänster som kommunen och landskapet ordnar och samtidigt beskrivs helheten. Det här gör också att man kan följa med investeringarnas effektivitet. Det ökar förståelsen för fördelen med att resurser riktas rätt när man vill uppnå gemensamma mål.

Målet med transparens stöder kommunens beslutsfattandeprocess; besluten ska grunda sig på kunskap. Det lönar sig att samtidigt främja EVA, till exempel bedömningen av miljökonsekvenser och konsekvenser för barn.

[Kommentar från arbetet i LAPE-lärandenätverket, 2017]

Koordinerat och konsekvent främjande av barns rättigheter kräver både gemensamma mål och samsynsstrukturer, även utbildning och information. Olika aktörer måste förstå betydelsen av barnets rättigheter i sitt eget arbete, men också den betydelse det egna arbetet har som en del av en mer omfattande helhet av olika aktörer och tjänster.

Barnbudgetering innebär 1) barncentrerad budgetanalys och 2) bedömning av budgetbeslutens konsekvenser för barn.

LAVA-KIIHDYTTÄMÖ (Päijänne Tavastland – En gemensam inlärningsprocess för kommunerna vars mål är att främja bedömningen av de preliminära konsekvenserna för kommunens beslut som gäller barn och delning av bedömningsinformation som rör barn. Under de fyra möten detta omfattar är tre gemensamma och det fjärde ordnas separat i varje kommun. Mötena har omfattat introduktioner och därefter har kommunerna fått jobba med egna LAVA-exempel. Kommunerna har också arbetat med sina processer

mellan mötena. Exempelen har bestått av fyra skolprojekt, två familjecenter, två daghem och utvecklingen av en idrottsplan, ett torg och ett bibliotek. Webbplatsen Peda.net har använts i arbetet.

Av de färdigställda preliminära utvärderingarna samlas Päijänne-Tavastlands exempelbank, landskapets LAVA-anvisning och verktyg som uppkommit under processen för att delas fritt.

BARNBUDGETERING (Uleåborgs stad) – Barnbudgetering innebär att den offentliga ekonomin granskas ur ett barnrättsperspektiv. Dit hör en barncentrerad budgetanalys och en bedömning av budgetbeslutens konsekvenser för barn. I Uleåborgs stad har uppföljningen av resurser riktade till barn utvecklats länge. Utvecklingsarbetet i Uleåborg finns med i utredningen Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi.

ATT FUNDERA PÅ I LANDSKAPET

- Vilken instans eller aktör kan utvärdera och följa upp uppfyllandet av barnets rättigheter i landskapet som helhet?
- Har landskapet en LAPE-samarbetsgrupp eller motsvarande eller planerar man en sådan?
- Vilken slags utbildning om barnets rättigheter ska erbjudas landskapsfullmäktige och andra förtroendevalda? På vilka olika sätt kan det här genomföras?
- Vilka metoder kan användas för att inkludera barnrättsperspektivet i personalens inskolning och fortbildning? Hur kan det här perspektivet beaktas för olika serviceproducenter?
- Har landskapet redan eller planeras ett verksamhetssätt och anvisningar för preliminär bedömning av konsekvenserna för barn i beslutsfattandet?
- Har landskapet identifierat ett behov av att följa upp anslag ur ett barnperspektiv (barnbudgetering)? Om inte, finns det planer på hur man ska gå framåt med det här (öka medvetenheten, bekanta sig med exempel, utbildning e.d.)?
- Hur utnyttjas de regelbundna uppföljningarna? Vilka andra behov av att samla in information eller sätt att samla information har identifierats?

4. Alla barn och unga har möjlighet att delta och påverka

RUTA 4

- Barns och ungas delaktighet stöds och de får komma till tals som invånare i landskapet i ärenden som allmänt rör barn och unga. Genom att använda flera olika metoder säkerställer man att särskilt barn och unga i sårbar ställning kan vara delaktiga och blir hörda.
- Barns och ungas delaktighet stöds och de blir hörda som de som använder tjänsterna.

Delaktighet är både att bli uppmärksammas, godkänd och uppskattad som sig själv och möjligheter att få information, kunna agera och påverka. I den här anvisningen ligger fokus på barns delaktighet i landskapets beslutsfattande och som de som använder tjänsterna.

Enligt konventionen om barnets rättigheter ska barnets eller barnens åsikter tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Den här rättigheten gäller alla barn. Respektfull interaktion är en förutsättning för att barn ska bli delaktiga: då känner de sig värdefulla och vill delta och påverka. Grunden till att främja barns och ungas delaktighet ligger följaktligen i vuxnas vilja att reda ut och respektera barns och ungas åsikter.

Barn och unga är för det första invånare i landskapet. Ur det perspektivet innebär delaktighet till exempel att barns och ungas kunskap om och erfarenheter från sin vardag utnyttjas när mål sätts upp och barns och ungas välfärd följs upp. När uppgifter samlas in och i samspelet ska man beakta mångfalden av barn och att de har olika förutsättningar för att vara delaktiga. Ju mångsidigare metoderna som används är, desto mer sannolikt är det att varje barns rätt till delaktighet uppfylls.

Barn och unga är också användare av de tjänster landskapet ordnar. Ur det perspektivet ska barnet ha möjlighet att vara delaktig och bli hörd i ärenden som rör barnet personligen. Dessutom måste det finnas möjlighet att utvärdera tjänster och delta i utvecklingen av dem, särskilt för barn som använder tjänsten: när handikappservicen utvecklas ska man höra handikappade barn och när barnskyddet utvecklas ska man höra barn som har erfarenhet av barnskyddet.

I landskapslagen åläggs landskapen att grunda ett ungdomsråd i landskapet. Som en del av beredningen av reformen har det publicerats en guide om landskapets ungdomsråds verksamhet. Landskapets ungdomsråd behöver stöd av vuxna för sin verksamhet. Dessutom krävs samarbete och samspel med kommunernas ungdomsråd och andra strukturer och aktörer som stöder barns och ungas delaktighet. Man bör också notera att om enbart representativa strukturer för att höra invånare används, hänger det på dem hur omfattande barn och unga hörs i slutändan. Landskapet har ansvaret för att uppfylla varje barns rätt till delaktighet i landskapets verksamhet och beslutsfattande.

INDIKATORWORKSHOP MED UNGA (Nyland) – Målet var att granska välfärdsskillnader mellan kommunerna med hjälp av en skolhälsoenkät och tillsammans med de unga fundera på vad skillnaderna berodde på och vilka sätt man kan främja välfärden på. Elva indikatorer valdes ut till granskningen. Innan workshopen behandlade två kommunala ungdomsråd resultaten från sina kommuner under ett av sina möten. Tankarna som hade samlats in i förväg användes som inledning till workshopen. I workshopen använde man sig av open space-metoden: de unga gick runt från ett blädderblock till ett annat utifrån sina intressen. Vid blädderblocken kunde de diskutera med andra eller bara skriva ner sina egna tankar. En del av de tankar de unga lyfte fram har man redan tagit tag i, en ny sak var att man borde stärka det förebyggande välfärdsarbetet och en annan att man ska fundera på hur välfärdsindikatorerna i fortsättningen kunde behandlas tillsammans med de unga.

SÄNTTIS-VERKSAMHETEN – Sänttis som utvecklats i Otsolas ungdomsarbete är ett exempel på hur barn och ungas delaktighet kan stödjas. I modellen förenas smågruppsverksamhet och individuell handledning: genom individuell handledning (handledning, uppmuntran, inspiration) möjliggörs barns/ungas delaktighet i gruppens gemensamma verksamhet. Förutom barn och unga stöds också föräldrarnas välfärd. Grupperna är öppna för alla, men verksamheten vill särskilt nå familjer som behöver stöd. Sänttis-arbetarna samarbetar med

bildningssektorns ungdoms- och undervisningstjänster och med representanter för grundskyddet. Sánttis-modellen stärker barns och ungas vardagsfärdigheter och självkännedom, de får lära känna nya människor och får uppleva att de lyckas och blir accepterade i gruppen.

LANDSKAPETS UNGDOMSRÅD (Södra Savolax) – I Södra Savolax har verksamheten för unga opinionsbildare ordnats så att vilken ung person som helst är välkommen på möten. Verksamheten har fått kärntruppen MAKEE som planerar de mer omfattande mötena som ordnas var tredje måndag. Mötena ordnas på olika ställen i Södra Savolax, vilket sänker tröskeln för unga i regionen att delta. De unga har gett positiv respons på att gruppen inte är sluten utan alla är välkomna och på mötena träffar man alltid på nya unga. Kommunernas ungdomsarbetare har en viktig roll i kommunikationen med de unga och enligt de unga inspirerar och uppmuntrar ungdomsarbetarna dem också.

ATT FUNDERA PÅ I LANDSKAPET

- Vilket slags kunskande krävs för att möjliggöra barns och ungas delaktighet och riva ner hindren för delaktigheten? Har man tillräckligt med sådant kunskande? Hur kan man få mer kunskande?
- Har man funderat på hur barn och unga kan bli hörda på något annat sätt än genom representativa system? Vilka sätt har identifierats? Har man beaktat barngrupper som är i särskilt sårbar ställning eller riskerar diskriminering?
- Har barn och unga fått vara med och fundera på hur delaktigheten kan främjas och hindren rivas? Hur?
- Har landskapets ungdomsråd skapats tillsammans med de unga? Hur?
- På vilka sätt ser olika tjänster till att barn och unga är delaktiga både som de som använder tjänsterna och i utvecklingen och utvärderingen av tjänsterna?
- Hur har olika åldersgrupper beaktats (barn under skolåldern, i skolåldern, högstadieskoleåldern, äldre unga)?

5. Barns och ungas rättsmedel är åtkomliga och effektiva

RUTA 5

- Barn känner till sina rättigheter som de som använder tjänsterna landskapet har ansvar för att ordna.
- Barn och unga får information om de rättsmedel de har tillgång till på ett sätt som de förstår. Med hjälp av uppföljning ser man till att barn, unga och familjer vet vem de ska kontakta om de upplever att deras rättigheter har kränkts.
- Med hjälp av bland annat kompletterande utbildning säkerställer man att patient- och socialombudsmännen känner till barnets rättigheter och kan beakta dem i sitt arbete

Landskapen ska se till att barn har rättsskydd både på förhand och i efterhand. Syftet med förhandsrättsskydd är att försöka undvika att rättigheter kränks: man ser till att olika miljöer och tjänster stöder barnens välfärd och uppväxt. Det här innebär till exempel att tjänster och lokaler ska vara tillgängliga, trygga och trivsamma. Barnet och familjen ska kunna förstå det språk som används i tjänsten. Det ska vara tydligt. Yrkesmänniskor som möter barn och familjer ska i sin verksamhet kunna beakta de behov barnen har i olika åldrar och på olika utvecklingsnivåer. Om man beaktar rättsskyddet på förhand krävs det att yrkesmänniskor känner till både konventionen om barnets rättigheter och förpliktelserna i den nationella lagstiftningen och kan tillämpa dem i sitt eget arbete.

När det gäller barn är förhandsrättsskyddet särskilt viktigt, eftersom olika kränkningar kan ha stor inverkan på hur barnet växer upp och hurdan vuxen barnet blir. Efterhandsrättsskydd kan även när det uppfylls vara för långsamt för barnets utveckling eller tidsuppfattning.

Till förhandsrättsskyddet hör att barnet själv känner till sina rättigheter och därmed kan märka när rättigheterna kränks. Barnet behöver få kännedom om sina rättigheter på en nivå som är lämplig för barnets ålder och utvecklingsnivå. Barnombudsmannen har till exempel sidor för barn som tar upp barnets rättigheter. Pesäpuu rf och Centralförbundet för Barnskydd har publicerat material avsett för unga och deras anhöriga och för yrkesmänniskor om vilka rättigheter barn och unga har inom barnskyddet. Riksdagens justitieombudsman har också en sida som är skapad särskilt för barn och unga och som informerar om rättsmedel och om hur och när man kan använda dem. Efterhandsrättsskydd innebär rättsmedel som barn och familjer kan utnyttja när deras rättigheter redan har kränkts. Det innebär till exempel hjälp av patientombudsmannen, socialombudsmannen eller ett rättsbiträde. Även när det gäller efterhandsrättsskydd är det viktigt att det är lättillgängligt, att språket är enkelt och att lokalerna och arbetssättet lämpar sig för barn. När man möter barn är det särskilt viktigt att de bekymmer barnet tar upp tas på allvar och hanteras sakligt.

Det är viktigt att notera att barnet nästan alltid behöver stöd för att försvara sina rättigheter. Därför måste både yrkesmänniskor i olika branscher och även föräldrar och barns övriga anhöriga få information om barnets rättigheter och om rättsmedlen.

RIKSDAGENS JUSTITIEOMBUDSMANS barnvänliga kommunikation – På riksdagens justitieombudsmans webbplats finns en separat del om Barn och unga där man tar upp i vilka situationer man kan kontakta justitieombudsmannen. Justitieombudsmannens verksamhet beskrivs med hjälp av korta och lättlästa exempel från barns och ungas liv. Det framgår ändå inte från avsnitten vad justitieombudsmannens klander leder till, det vill säga vilken behörighet justitieombudsmannen har.

HANDBOKEN VITROR PÅ DIG – TRO DU MED – Handboken är avsedd för barn över 10 år och unga som är placerade utom hemmet. Handboken har planerats och förverkligats av Pesäpuu rf:s Selviytyjät-team. I boken tar man upp vad barnskyddet handlar om och vilka rättigheter och skyldigheter barn eller unga har. Boken tar upp socialarbetarens roll och till exempel vad klientplan betyder. Dessutom finns det information om vem man ska kontakta om ens rättigheter kränks. Bland övriga teman i boken finns till exempel välfärd, näring och drömmar.

LANDSKAPETS BARNOMBUDSMAN – Centralförbundet för Barnskydd och Mannerheims Barnskyddsförbund har föreslagit att landskapen ska få barnombudsmän. Landskapets barnombudsmans uppgifter skulle bland annat omfatta handledning och rådgivning; att informera så väl barn och vuxna som myndigheter om barnets

rättigheter; att stärka och utveckla samarbetet mellan olika aktörer; att stöda införandet av bedömning av konsekvenser för barn; att hålla kontakt med barn och följa upp barns levnadsförhållanden och välfärd. Förslaget är sex eller åtta verksamhetsställen, vilket skulle innebära att ombudsmännen skulle vara gemensamma för flera landskap.

ATT FUNDERA PÅ I LANDSKAPET

- På vilka olika sätt får barn och unga i nuläget information om sina rättigheter och rättsmedel i landskapet? Hur observerar man barn i olika åldrar och olika barngrupper i informationen? Hur kan utbudet av metoder göras mångsidigare?
- Är informationen och språket som används lättillgängliga och motsvarar de barnens/de ungas ålders- och utvecklingsnivå?
- Får barnen information om sina rättigheter och om sina rättsmedel när de är klienter/kunder (t.ex. av hälso-tjänsterna, barnskyddet)? På vilka sätt?
- På vilka sätt informeras föräldrarna om barnens rättigheter och om rättsskyddet?
- Tas barnens rättigheter upp i personalens inskolning och fortbildning i olika tjänster?
- Har socialombudsmannen och patientombudsmannen tillräckligt kunskande och förståelse för barnets rättigheter och rättsskyddet?

Läs mer

Landskapsstrategin

- Mannerheims Barnskyddsförbunds landskapssamarbete:
<https://www.mll.fi/kumppaneille/maakuntayhteisty/> (på finska).
- Mannerheims Barnskyddsförbunds rekommendationer om hur man bygger upp en barnvänlig landskapsstrategi: https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2018/02/19102234/Maakuntastrategia-rakentamaan-lapsiyst%C3%A4v%C3%A4list%C3%A4-maakuntaa-MLLn-suositus-19_2_18.pdf (på finska)

Likabehandling

- Justitieministeriets databank om jämlikhet och likabehandling:
<http://likabehandling.fi/>.
- Nätverket Monimuotoiset perheet: <https://monimuotoisetperheet.fi/se>.

Helhetskoordination och ledning

- Skapa förtroende - skydda barnet. Guide och webbutbildning om samarbete (THL):
<https://verkkokoulut.thl.fi/sv/web/skydda-barnet>
- THL:s guide om att bedöma konsekvenser för barn:
<http://www.julkari.fi/handle/10024/136377> (på finska).
- Evangelisk-lutherska kyrkans anvisning och exempel på bedömning av konsekvenser för barn:
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content46688F> (på finska).
- Mannerheims Barnskyddsförbund: Bedömning av konsekvenser för barn i kommuner och landskap: <https://www.mll.fi/kumppaneille/kuntayhteistyolapsivaikutusten-arviointi-kunnassa-ja-maakunnassa/> (på finska).

- Barnbudgetering: Barnombudsmannens bedömning av konsekvenser för barn och barnbudgeteringsarbetsgruppens förslag till regeringsprogrammet: http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/06/17122014_LapBu-tyoryhman-esitys-hallitusohjelmaan.pdf (på finska)

Delaktighet

- Öppna förvaltningens faktakort om att höra barn: <https://vm.fi/sv/forvaltningens-oppnenhet/oppnen-forvaltning>.
- Guide för landskapets ungdomsråd: <https://alueuudistus.fi/documents/1477425/4064731/Opas+maakunnan+nuorisovaltuuston+toimin-taan+040418.pdf/7f0c84a8-a5ed-4f5f-b8e8-36132a1d88a7/Opas+maakun-nan+nuorisovaltuuston+toimintaan+040418.pdf.pdf> (på finska)

Rättsskydd

- Riksdagens justitieombudsmans webbplats för barn och unga: <https://www.oikeusasiamies.fi/sv/web/lasten-ja-nuorten-sivut>.
- Publikationerna Skapa förtroende & Vi tror på dig.

Mer information om barnets rättigheter

- Barnets rättigheter på Finlands UNICEFs webbplats: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/> (på finska)

Övrigt

- Material från Programmet för utveckling av barn- och familjetjänster (LAPE) om barnvänlig verksamhetskultur: <http://stm.fi/lape/toimintakulttuuri> (på finska).
- Lea Pulkkinen: Kohti yhteistä lapsikäsitystä. Arbetsdokument 12/2018. Institutet för hälsa och välfärd. <http://www.julkari.fi/handle/10024/136124> (på finska).
- Heinonen, Olli-Pekka; Ikonen, Anna-Kaisa; Kaivosoja, Matti; Reina, Timo: Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi - Selvitys lapsi- ja nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160555> (på finska).
- Väestöliitto: En familjevänlig arbetsplats: <http://www.vaestoliitto.fi/perhe-ja-tyo/perheystavallinen-tyopaikka/> (på finska).

